

תאריך: 29.04.2025
בתשובה נא לציין: 37230

לכבוד
אלופה יפעת תומר ירושלמי
הפרקליטה הצבאית הראשית
צה"ל

בפקס/דוא"ל

שלום רב,

הנדון:

הפרת עקרון אי ההחזרה בהרחקת מי שמענם הרשום הוא רצועת עזה
מהגדה המערבית או ממשמורת חזרה לרצועה

רחוב אבו עוביידה 4
ירושלים 97200
טל. 02.6283555
פקס. 02.6276317

شارع أبو عبيده ٤
القدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

1. הריני לפנות אלייך בשם המוקד להגנת הפרט, אשר מייצג פלסטינים שמענם הרשום הוא רצועת עזה, ואשר מוחזקים במשמורת כוחות הביטחון הישראליים, בפרט כאלו שנעצרו בגדה המערבית או מתוך ישראל. נבקשך להורות לגורמי הביטחון שלא לשחרר את אותם הכלואים חזרה לרצועת עזה, בהתאם למען הרשום בתעודות הזהות שלהם, מהטעמים שלהלן.
2. מאז פרוץ המלחמה ביום 7.10.2023 נעצרו אלפי תושבים מרצועת עזה. רובם נעצרו מתוך הרצועה, אולם רבים מאוד נעצרו בשטחי הגדה המערבית, או בשטח ישראל. מספרם נאמד באלפים. מדיניות הצבא מאז ראשית המלחמה הינה שבסיום תקופת ההחזקה של אותם תושבים עזתים, הם משוחררים חזרה לרצועת עזה.
3. אנו מבקשים כי תבחני מחדש את המדיניות בכל הנוגע לשחרור הכלואים לרצועת עזה, בפרט אלה שלא נעצרים על ידי כוחות הביטחון הפועלים בשטח הרצועה, אלא המעטים שנעצרים בימים אלה בגדה המערבית או בשטח ישראל. מדובר לרוב במי ששהו בישראל מכוח היתר עבודה למשך תקופה משמעותית, או מי שחי בגדה המערבית תקופה ממושכת. כפי שידוע לך היטב, רשויות הביטחון הישראליות מונעות כמעט בכל מקרה את שינוי המען של אותם תושבים מרצועת עזה לגדה המערבית, ולכן אותם תושבים נותרים כמי שמענם הרשום הוא רצועת עזה, על אף שאינם שוהים שם זמן ממושך.
4. הבחינה מחדש נדרשת מאחר שהמדיניות, לפיה שחרור ממשמורת תיעשה למקום המצוין במען הרשום של התושב, אינה עולה בקנה אחד עם המחויבויות של כוחות הביטחון על פי דין. זאת, מאחר שיש בהמשך השחרור של אותם אנשים לרצועת עזה בכדי להפר עקרון חשוב, הן במשפט הישראלי והן במשפט הבינלאומי, שהוא עקרון אי ההחזרה.
5. ההגנה הזמנית מפני הרחקה שצריכה להינתן למי שמענם הרשום הוא רצועת עזה מבוססת על עיקרון אי-ההחזרה (non refoulement), לפיו אין לגרש אדם למקום שבו יועמדו חיי או חירותו בסכנה. עיקרון זה מעוגן בסעיף 33

המוקד מודה למאות אנשים
והגופים בישראל ובעולם התומכים
בפעילותו. עיקר המימון מקורו
בישיות מדיניות זרות.

Founded by Dr. Lotte Salzberger
Registered Association
מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
עמותה רשומה
أسسه د. لوتة زلتسبرغر

לאמנה בדבר מעמדם של פליטים משנת 1951, שישראל צד לה, אך תחולתו אינה מוגבלת לפליטים, והוא חל גם לגבי מי שהחזרתו למדינתו תעמיד אותו בסכנה לעמוד בפני עינויים (UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 85, article 3), או יחס או עונש אכזריים, משפילים או לא אנושיים (UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, article 7). גם האמנה בדבר זכויות הילד, שישראל צד לה, התפרשה כמטילה חובת הגנה על ילדים בכל החלטה הנוגעת לגורלם, וזאת אף ללא איזכור מפורש של עקרון אי-החזרה (Goodwin-Gill and MacAdam, The Refugee in International Law, Oxford University Press, Third Edition, 2007, p. 88).

6. מדובר אם כן בעיקרון כללי, אשר חל על כל הפעלה של סמכות שלטונית שעניינה גירוש אדם מישראל או מחזקת כוחות הביטחון שלה, והוא חלק מהמשפט הבינלאומי המנהגי המחייב את כלל רשויות המדינה (בג"ץ 5190/94 אל טאיי ואח' נ' שר הפנים, פ"ד מט(3), פס' 7 לפסק דינו של הנשיא ברק; בג"ץ 7146/12 אדם נ' הכנסת, פ"ד סו(1), 717, פס' 8 לפסק דינו של הש' פוגלמן). בהתאם לפסיקה ארוכת השנים של בית המשפט העליון, גם רשויות שונות של מדינת ישראל עיגנו את עקרון אי החזרה במסגרת נהלי העבודה שלהן; למשל, משרד הפנים, במסגרת "נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל" (נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל מס' 5.2.0012. בחלק הכללי כתוב כך: "אין בנוהל זה כדי לגרוע מההלכה הפסוקה, לפיה אין לגרש אדם למקום שבו צפויה לו סכנת נפשות על פי עיקרון Non-Refoulement").
7. אנו סבורים שהגיעה העת שגם רשויות הצבא יישמו את עיקרון העל הנ"ל, במסגרת החלטות על שחרור מי שמענם הרשום הוא רצועת עזה, בפרט מי שנעצרים בגדה המערבית או בישראל, לאחר שהות ממושכת בהן.
8. לצד מנגנון בחינת בקשות המקלט, שקבוע כאמור בדין הישראלי, מוכרת בדיני הפליטים הגנה נוספת מכוח עקרון אי החזרה – עקרון ההגנה הקבוצתית הזמנית. הגנה זו נועדה לתת מענה במקרים בהם בחינה אינדיבידואלית של עילת מקלט היא לא מעשית או לא ישימה, בין אם מסיבות פרקטיות (כמו מספר גדול של הזכאים ליהנות מההגנה של עקרון אי החזרה), ובין אם מסיבות מהותיות, כאשר תנאי הרקע המהווים בסיס לאיסור על החזרה חוזרים על עצמם במספר רב של מקרים. על פי הקווים המנחים של נציבות האו"ם לפליטים בנושא הגנה זמנית או הסדרי שהייה (UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Guidelines on)

(Temporary Protection or Stay Arrangements, 90, February 2014), כללים אלה נועדו לתת מענה, בין היתר, למצבים בהם נסיבות חריגות וזמניות במדינת המוצא מחייבות הגנה בינלאומית, ומונעות החזרה של אזרחים למדינתם בבטחה ובכבוד. המקרים הנפוצים למתן הגנה זמנית הם משבר הומניטרי, מלחמה או הפיכה במדינת המוצא.

9. מלבד במשפט הישראלי ובמשפט הבינלאומי, עקרון אי ההחזרה, ויישומו במסגרת עקרון ההגנה הזמנית, זכה לקודיפיקציה במדינות אחרות. כך למשל, מנגנון ההגנה הזמנית עוגן בדירקטיבת האיחוד האירופי בדבר "הגנה זמנית" משנת 2001 (Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on Minimum Standards for Giving Temporary Protection in the Event of a Mass Influx of Displaced Persons and on Measures Promoting Balance of Efforts between Member States in Receiving Such Persons and Bearing the Consequences thereof [2001] OJ L212/12). המנגנון גם מעוגן בחקיקה הפדרלית בארה"ב, המסמיכה את המזכיר לביטחון המולדת לייעד תושבי מדינה זרה (או חלק מאותה מדינה) להגנה זמנית (Temporary Protected Status), כאשר התנאים באותה מדינה מונעים מאזרחיה לחזור אליה בבטחה. חלק מהתנאים החלופיים שהחוק האמריקאי מונה לייעוד תושבי מדינה להגנה זמנית מכוח עקרון אי ההחזרה הם סכסוך מזוין מתמשך או תנאים יוצאי דופן וזמניים במדינה המונעים חזרה בטוחה של אזרחיה (United States: Immigration and Nationality Act, Section 244(b)(1)).

10. בישראל, מנגנון ההגנה הקבוצתית הזמנית מכוח עקרון אי ההחזרה אמנם לא הוסדר בחקיקה ראשית ככזה, אך אין חולק כי מוסד ההגנה הזמנית השתרש בה היטב. פסיקת בתי המשפט, אשר אמנת הפליטים שלה מדינת ישראל היא צד מהווה נר לרגליהם, התוותה את הדרך לפיה מנגנון ההגנה הזמנית שימש במהלך העשורים האחרונים את הרשויות הישראליות לצורך הגנה על אנשים שנמצאו בישראל בעת שהתחוללו בארצם הפרות חמורות של זכויות אדם, מלחמת אזרחים או משבר אחר. בעבר העניקה ישראל הגנה קבוצתית זמנית לאזרחי ליבריה, סיירה לאון, חוף השנהב ודרום סודן; והיא מוסיפה ומעניקה הגנה זו לאזרחי סודן, אריתריאה, אוקראינה וחלק מאזרחי הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו הנמצאים בישראל.

11. המצב ברצועת עזה ידוע לך היטב. מדובר באיזור אסון של ממש, אסון מעשה ידי אדם. אין עוררין על כך שהמצב ההומניטארי ברצועה מזעזע, כי לשוהים בה צפויה סכנת חיים ממשית בכל רגע נתון, וכן סכנה לסבול מחרפת רעב וצמא, מהיעדר גישה לסיוע רפואי או לתשתיות בסיסיות כמו חשמל וסניטציה. כך קובע גם הדו"ח האחרון על המצב ברצועת עזה, שפורסם ביום

4.4.2025 על ידי נציבות האו"ם לסיוע הומניטארי, OCHA (זמין בקישור

<https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-277-gaza-strip>). בנוסף, לאחרונה מתרבות הידיעות אודות רדיפה של גורמי חמאס, השולטים עדיין בפועל (לפחות חלקית) ברצועת עזה, של גורמים שהם אינם רואים בעין יפה (ראו למשל כאן <https://www.ynet.co.il/news/article/byflzq8aje>).

12. אם כן, המצב הנוכחי ברצועת עזה מלמד שהתנאים השוררים בה אינם מאפשרים החזרה בטוחה של מי שמענם הרשום הוא רצועת עזה חזרה לשטחה. מצב של עקירה המונית, מוות בהפצצות, ומצוקה הומניטארית חריפה, וכן רדיפה של רשויות השלטון המקומיות, תעמיד בוודאות את חייהם של מי שמורחקים לרצועת עזה בסכנה. במצב זה, המשך השחרור הכפוי של מי שמענם הרשום הוא רצועת עזה חזרה לרצועה מנוגד לעיקרון אי-ההחזרה.
13. אשר על כן, על רשויות הצבא לדאוג לכך שמי שמענו הרשום הוא רצועת עזה והוא עומד להשתחרר ממשמורת, בפרט אלו מהעצורים שנעצרו בגדה המערבית או בישראל, לא ישוחררו חזרה לרצועת עזה, לאור עקרון אי ההחזרה. המוקד להגנת הפרט יוסיף ויטען להגנה של אותם כלואים שהוא מייצג מפני הרחקה לרצועת עזה מכוח עקרון אי ההחזרה, אולם חזקה על כוחות הצבא שיפעלו מעתה על פי דין ויישמו בעצמם את עקרון אי ההחזרה במקרים המתאימים, בלא צורך בניהול הליכים משפטיים פרטניים לצורך כך.
14. נודה לך על בחינת הסוגייה, ועל מענה ענייני בזמן סביר, שכן מדובר בסוגייה הנוגעת למי שכעת מוחזקים במשמורת, ומועד שחרורם ממשמש ובא.

בכבוד רב,

דניאל שנהר, עו"ד

העתק:

עו"ד גלי בהרב מיארה, היועצת המשפטית לממשלה